

FÖR STÅ ELSE RUM

**NR 4/22 +
1/23
85 KR**

Språk och vetenskap

Känsla, förnuft och
Arne Næss

Sacra indifferentia

Skola och
kunskap

Resan och
befrielsen

Program 2023

Sigmund Kvaløy:
Människa och
natur, del 8

**TEMA:
EN SALIG
RÖRA
EKOFILOSOFISK
TIDSKRIFT**

INNEHÅLL

NR 4/22 + 1/23

ARTIKLAR

Språk och förståelserum. Saker
indifferentia. Förnuft och fantasi.
Skola och kunskap.

Sida 4

Sida 18

REKLAM- OCH KONSTPAUS

Program 2023.
Ekopoesi.

KÅSERIER OCH ESSÄER

Befrielse, vetenskap och
natur/kultur.

Sida 34

Sida 42

FRÅN ARKIVET

Sigmund Kvaløy: Människa och
natur, del 8.

FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI

Sida 46

Forum för ekofilosofi,
sommarräff, studiecirkel,
verkstäder et c.

Bilder i tidskriften:

Open Source och Mikael Jedhamre

SKRAP OCH SKRAFS, MEN UTAN HAFS..

Nej, men skämt åsido. Eller
kanske inte. Kanske är det så
att det bara är skämten som
finns kvar i dagens läge? Det
var ju lite av ett år, 2022, och
här i början av 2023 ser det ut
att bli mest ännu mer av
samma saker.

Så, i ett sånt läge, varför
skulle vi nu sitta här och
filosofera? Vad nu det är för
nåt? Eller ekofilosofera? Är det
ens möjligt? Ja, ni förstår,
svaren är få och frågorna

många. Som det brukar vara.

I den här utgåvan av
tidskriften (som är ett
dubbelnummer, nr. 4/22 och
1/23 och därför lite tjockare än
vanligt) har vi inget särskilt
tema, utan vi bad alla skicka in
små eller stora bidrag från sin
egen samling. Ni vet. t. ex. den
där texten som ligger i
skrivbordet, som du aldrig blir
helt färdig med - skicka in den!
Skrapa rent i alla skåp, det
spelar ingen roll om det du
skickar in är genomtänkt eller
inte, poängen är idén eller
tanken du började med.

Och svar fick vi. Och det blev
sannerligen en röra. En salig
röra. Men en röra kan ju vara så
många saker, och är inte

nödvändigtvis nåt dåligt. Somliga
skulle säga att en röra måste
benas ut, men det skulle ju
kanske just vara att röra bort
saker i onödan. Istället firar vi,
låter de ofärdiga idéerna
blomstra och jubelropen skalla:
hurra för röran!

Tja. Kanske är det helt enkelt
lathet, i slutet av ett knasigt
(eller inte så knasigt) år. Kanske
är det ett skämt (för vad finns
det annars kvar att skämta
om?). Eller kanske är det ett sätt
att (eko)filosofera - om det nu är
nåt att göra.

Vi önskar i alla fall god läsning
med en rörig - och rörlig? -
utgåva och hoppas att ni hittar
nya idéer att klura vidare på

Tills nästa gång!

I GRÄNSLANDET KANSKE, ELLER SÖKANDET EFTER VILORUMMET VIKTORIA DEEB KLINT

När jag frågade redaktören för tidskriften om temat för detta nummer, så svarade han att jag kan skriva om precis vad jag vill, det finns inget specifikt tema. Vilket genast gjorde det hela svårare. För även om det kan uppfattas som någon form av frihet att få skriva om precis vadsomhelst, så skänker riktning och begränsningar en stabilitet och inramning som generellt är väldigt välgörande när det kommer till att få någonting sagt. Det kan tyckas vara en paradox, men är icke desto mindre sant, att detta, att förhålla sig till begränsningar, utgör en grund för alla möjliga välfungerande sammanhang. Och då talar jag såklart inte bara om att skriva en eller annan liten text, jag talar om livet i stort.

Tanken jag vill väcka med detta påstående är, att kanhända är vår kulturs oförmåga att sätta gränser ett av de centrala dilemman vi har att hantera, om vi vill få någon ordning på de utmaningar vi vadar omkring i: skogsmissbruket, gruveländet, exploateringen av människor och all annan natur, fattigdomen, orättvisorna, utarmningen och ohälsan.

Planeten har begränsade resurser och det tar tid för dessa att skapas och återskapas (i den mån de inom överskådlighet gör det), att bli till på nytt i ett cykliskt förlopp. Det levande behöver tid för vila och återhämtning.

Vi människor är också natur och behöver tid för vila och återhämtning, vi med. För vi är allt bra trötta nu, utmattade. Inte sant? Det bara härjas hela tiden. Som om vi vore obegränsade, som om resurserna vore det, som om allting kunde hålla på som en evighetsmaskin.

Själv har jag fått nog. Tvärnog. Jag vill se en vilans och återhämtningens revolt. Ett uppror som går ut på att sätta gränser.

Kanske tänker du som läser samma sak? Att nu räcker det. Att hör jag någon finansminister eller annan babblare sitta i radion och dilla om att vi måste få fart på tillväxten igen, då jäklar!

Och förresten så har den där fördömda tillväxten varit ute i årtionden nu. Alla (nåja) vet att den inte är lösningen på problemet, utan istället en av de avgörande orsakerna till det.

Vi analyserar och reflekterar, vrider och vänder på frågorna. Det är i sin ordning. Fast just här och nu känner jag att jag inte orkar ens det, att jag vill vila ifrån det också. "Att en ens ska behöva protestera mot den här skiten", som det brukar stå på plakat vid demonstrationer mot alla möjliga orättfärdigheter. Just så. Att en ens ska behöva förhålla sig till en hel massa saker som är rakt av orättvisa, livsfientliga och dumma i huvudet.

Kanske har jag kommit till orkens gräns? Ja, så är det nog. Och jag tror inte att jag är ensam. Ska gå ut och fråga närmaste träd eller räv eller människa om det/den känner samma sak.

Avslutar med en dikt ur en svit jag skrev i september 2022. En som kan funka på de teman som ändå blev, uppstod ur själva processen.

Dricker eftermiddagskaffe ute

äter två små kanelbullar, köpebröd

Allt är överkligt stilla, solvarmt

en fluga slår sig ner på bordet framför

en humla surrar, i bakgrunden finns fågelljud

inte sång men läten

Plötsligt: vind

väldiga rörelser i trädens lysande kronor

det frätande ljudet av motorsågar

Fallande skuggor

Vi vantrivs i det postmoderna, tänker jag

Sådär som han sa, filosofen

Bästa hälsningar,

Viktoria Deeb Klint

Ekofilosofi hämtar kunskap och inspiration från en rad områden. Ofta visar det sig att andra vetenskapsområden fokuserat på helt andra aspekter av sitt område än de som är centrala för oss, dvs de som är relevanta för frågor som gäller jordens framtid och människans värdighet. Naturvetenskaperna, särskilt kosmologi och fysik, språkvetenskap och antropologi är några särskilt viktiga källor att ösa ur och sila genom nya säll.

En parallell till utarmningen av den biologiska mångfalden på jorden är utarmningen av de mänskliga språken som sker på flera plan. Vad som är orsak och verkan kan diskuteras men att de har starka samband tror jag de flesta kan enas om. En av språkens viktiga innebörder är att ge oss möjligheter att kommunicera med varandra om det som (vi upplever) omger oss. I denna språkets skapelseprocess utskiljer vi det för oss som är av avgörande vikt. Det är en mycket komplex process där vi i språket särskilt uttrycker vad vi upplever existerar och hur vi är relaterade till det Det förstnämnda kallas ontologi. I det här sammanhanget är det viktigt att betona att ontologi inte är ett begrepp som huvudsakligen hör hemma i naturvetenskap utan är generell term för allt som i ett visst sammanhang antas existera. I varje kultur är de ontologiska antaganden, vilka oftast är implicita och för individerna till stor del hemmahörande i det undermedvetna, av helt avgörande betydelse för kulturens sätt att förhålla sig till sin omgivning. I en mening kan vi säga att ontologin utgör en av kulturens viktigaste förståelsegränser. Det är mycket viktigt att här understryka att den språkligt uttryckta ontologin föregås, är samtidig med och efterföljer alla andra mänskliga växelspel med sin om (och in-)givning. Ontologin uttrycks i språket på flera olika sätt. Det man först tänker på är kanske det vi kallar substantiv men ontologin uttrycks i språket på många andra intrikata sätt som vi kanske inte vanligen tänker på. Det är de som nu är särskilt hotade i de moderna västerländska språken och som samtidigt vittnar om en försvagad ontologisk mångfald i de nya förståelserummen.

Några exempel.

I svenskan har vi fyra genus: maskulinum, femininum, reale och neutrum. Varför? Det troliga är att de uttrycker en viss egenskap hos eller relation till det som betecknas – en mångfald i vår förståelsevärld. När vi säger hon lägger vi en rad innebörder utöver utpekandet av en speciell existens. När vi säger han en annan. I språken har genusen maskulinum respektive femininum kopplats till mängder av företeelser andra än människor och därmed gett dem en särskild roll i vårt förståelserum. I många dialekter är fortfarande detta framträdande. ”Björka ho ä fin i våra” Vad innebär det för vår relation till björken att bli uppfattad som ”hon” eller ”den”? Mängder av det som omger oss har tappat sina maskulina/feminina rötter och glidit in i reale eller neutrumkategorierna. Är det en förlorad mångfald, en tommare värld, ett landskap med en förlorad dimension? Eller uppstädning i en mytologiskt formad ontologi. Har genus förlorat sin betydelse? Men vad uttrycker det att månen är maskulin i Sverige) och feminin i Frankrike och Italien? Och solen med sina livsgivande strålar... Kanske att dessa genus förr var kopplad till en helt annan ontologi och nu ersatts av objektifierande värderingar i ett koloniserat förståelserum.

Vad är det som skiljer reale från neutrum. Det ena är ”den” det andra ”det” skulle nog många svara. ”Jag pekar på månen och de tittar på mitt finger”! Vad är det dessa genus pekar på. Enligt en tolkning är det som hör till reale något levande medan neutrum är det icke-levande. De återspeglar då en betoning av dessa skillnader mellan det vi uppfattar som eller tillskriver liv och som vi då har ett särskilt förhållande till. Utsuddandet av den ontologiska innebörden av reale och neutrum motsvarar en drastisk nedskärning av mångfalden av relationen mellan oss och den värld vi finns i dvs den starka betoningen av det levande. För ekofilosofin är det en spännande utmaning att besöka de tusentals språkvärldarnas olika genus och betänka vad de förståelserum de återspeglar innebär. Ekofilosoferna vill jag se som upptäcktsresande i de förståelserum som språkens fingrar pekar mot.

Ett särskilt intressant språkfenomen är kasus. I svenskan har vi nominativ, genitiv, dativ och objektiv. I vissa andra språk som finska och ryska finns många fler. Varför finns kasus. Jag tror att de uttrycker att vissa relationer uppfattas som särskilt viktiga. Om jag säger ”jag äger boken” eller ”Bokens ägare är jag” gestaltar det olika relationer. I det ena fallet betonas jag i det andra boken (jag är en egenskap hos boken!) Jag ser två helt skilda relationer beskrivna. Vi tittar in i ett annat förståelserum via språkliga egenheter. Dativ är i stort sett borta från svenskan. Vi använder prepositioner för att beskriva det som tidigare relaterades till via dativform. Vad betyder det? Innebär existensen av femton kasus i finskan att det finns relationer i det finska förståelserummet som betonas/existerar och inte hos oss? Betyder det att finnarna upplever världen annorlunda? De uttrycker ju förresten han och hon annorlunda än vi. Frågorna och de enorma språkliga gåtornas skogar väntar ännu på ekofilosofins upptäcktsresande. Här finns närmast outtömliga verkligheter att upptäcka. Ting, företeelser, existenser och relationer som vi inte ens har drömt om. Nya världar som funnits i tusentals år.

I vissa utdöda australiska språk hade man helt egna ord och särskild grammatik när man tilltalade olika personer (mor, far, förfader...) eller som befann sig i särskild situation (närliggande död...). Det var alltså snarare fråga om språkfamiljer som man skulle behärska och där varje delspråk motsvarades av en ontologisk variant. Olika personer i samma grupp levde alltså i olika världar – ibland – vid olika tider. Vilken rikedom av mångfald.

Ett känt exempel är påståendet att det traditionella Hopispråket inte hade något imperfektum eller futurum i sitt språk och därför inte kunde tala om det som varit och skall komma som vi. Bättre tycker jag det är att uppfatta att de levde i en annan värld än vi med en annan ontologi. Kanske den mer liknade den värld Einstein åsyftade i relativitetsteorin? Där tid- och rum uppfattas annorlunda och där här och nu inte är avskilt från då och framtid. Där allt hänger samman men uppfattas på annat sätt än hos oss och därför speglas i ett annat språk.

Engelskan, ett språk som sprider sig alltmer, är oerhört ordrikt men grammatiskt fattigt. Det uppfattas som lätt att lära. Dvs om man lär sig 2% av de orden "centrala ordförrådet" och därmed lämnar 98% av förståelserummet obebott. Så kallade primitiva språk har oftast få ordstammar men mycket intrikat grammatik. Dessa språk återspeglar förmågan att upptäcka det komplicerad nät som möter dem och återge det med särskild betoning av företeelserna relationer till varandra. Visar dessa språk att de som talade dem levde i en annan upplevd värld än vi där nätens mångfald identifierade noderna medan vi lever i den värld engelskan speglar där objekten som fått namn utgör ontologis centra och relationerna mellan dem mera uttrycks i adverb och prepositioner. Ut på jämförande upptäcktsfärder!

MEN. Res vidare in i mångfalden förståelserum som speglas i språk där våra grammatiska begrepp ställs på huvudet! Kanske det är dags för att vår kolonisering av de verkligt främmande språken skall gå samma öde tillmötes som den politiska. Här väntar i bl a en rad afrikanska språk på upptäcktsresande som måste kasta av sig det mesta av sina uppochnedvända glasögon och få se sådant som man inte ens kunde ana: nya ontologiska världar.

Ekofilosofin har alltså rika utforskade källor att ösa ur. I möten som språkforskarna lockat till. Men som för vår del handlar om utforskandet av andra sätt att gestalta människans relation till sin omvärld och dess konsekvenser för jordens framtid och människans värdighet. Och vilken härlig uppgift. Upptäck det som redan är upptäckt! Upptäck etik, estetik, kunskap invävd i en ontologi som gestaltar alternativ för framtiden. För oss nya förståelserum som gestaltar andra världar men som uppstått i MÖTET. Hundra tusen år av mänskliga gestaltningar av umgänget med världen. Viken mångfald av världar! Och därtill kommer valarnas sånger och talgoxarnas intrikata föreläsningar. Nog borde vi i allt detta hitta vägar till förståelserum som bättre kan hjälpa oss att med värdighet bidra till jordens framtid.]

I Gestaltpsykologins början formulerade Salomon Friedlaender redan 1926 begreppet om den KREATIVA NOLLPUNKTEN, ett tillstånd som ännu inte har fallit isär i sina motsatser.

Där höger och vänster, söt och bitter fortfarande är tillsammans innan de differentierar sig, där generositet och snålhet fortfarande delar sitt hem.

I höstas hittade jag följande tankar hos den tyska författarinnan Louise Rinser som skriver om SACRA INDIFFERENTIA. Hon kallar det världens mitt, där vi kan känna oss hemma bland öden och smärtor. Där det fula lika självklart har sin plats som det vackra.

Likt en författare som älskar alla de gestalter den skapat i ett verk, och på det viset lämnar ett kärlekserbjudande till alla livets sidor.

Jag kommer att tänka på Ramesh Balsekar, den indiska vise mannen som Viveka och jag mötte i Bombay och som ofta talar om att vi alla har samma grund, vi är alla skapta av samma källa. Vi är målarens penselsträck på skapelsetavlan, oberoende av vilken vi är, oberoende av ras och öde, utseende och personlighet. Vi kan bara förundras över alla andra aspekter i samma målning. Existensens under!

En sådan hållning ger oss tillåtelse att leva utifrån den mittpunkt skapelsen har lagt i oss människor, varifrån vi kan utforska alla våra polariteter. Och låta andra utforska sina.

Louise Rinser skriver: "Efter ett långt liv har jag sett att det är nästan likgiltigt om något gör ont eller får mig att känna mig bra.

Likgiltigt eftersom det finns det tredje, som håller balansen, så att inget är tyngre, som inkluderar båda, håller det svävande, som ett väsen, SACRA INDIFFERENTIA. Som liknar den som i uppbrottet redan är framme, som alltid på sin resa är hemma på främmande trösklar, inte tvekar vid någon vägkorsning, kommer hem i varje riktning, eftersom Heimat är överallt. Som dag och natt låter dörrar och fönster vara öppna eftersom ingen kan ta ifrån henne det hon ändå gärna skulle kunna ge bort. Som inte längre skiljer liv från död".

SACRA INDIFFERENTIA HELMUTH KLINGENBERG

SKAPANDE INDIFFERENS, Salomo Friedlaenders polara filosofi har påverkat Fritz Perls, en av gestaltterapiens grundare på ett grundläggande sätt.

Redan som 25-åring hittade Friedlaender sitt filosofiska livstema: indifferens och polar differentiering. Varje fenomens allmänna kännetecken är ytterst differensen, att det måste stå i motsats till något annat. Det finns en urmotsats som strukturerar fenomenens åtskillnad: varje relativitet kan föras tillbaka till korrelerande par och en gemensam grund.

Det är alltid ljus i förhållande till den polara motsatsen mörker.

Identiteten, enheten bakom ljus och mörker kan inte uppfattas som ett urskiljbart fenomen.

Allt som är polar-differentierat har en enhet, en mittpunkt – indifferensen.

På denna mitt riktar sig Friedlaenders filosofi. Just ur detta INGET av plus och minus skapas polariteten. "Just det objektiva INGET är världens subjektiva hjärta" skriver Friedlaender.

Vi får inte blanda ihop det "framvärkta med det värkande".

Friedlaenders tankar kan vara källa till fruktbart skapande. Hur kan östs kultur, där indifferensen är en naturlig del, förenas med västs kultur som hyllar differentiering, vår kulturs dominerande hemvist? Kan vi skapa en västöstlig kultur?

Att "vara" räcker inte, man bör också "leva", som antyder ytterligare en polaritet. Levnadskonsten, som bygger på den indifferent mitten, består i ett balanserande med de polara motsatserna. "Att inte ensidigt låta sig intas av en av polerna utan att fritt centrera sig i deras mitt och att röra dem båda såsom vingar. Att inta en `lika-gärna beredskap`, skriver Friedlaender. Att stanna centrerad i polernas indifferent mitten ger en "elastisk identitet", istället för att låta sig fångas av motsättnings isolering från varandra, med uteslutningar som följd.

Liknande tankegångar kan vi hitta i olika områden: Lao-tse säger "det fula finns inte utan det vackra". Framtid finns inte utan dåtid. Meister Eckhart, den tyska mystikern, skriver "Gud är en NUETS Gud".

Hos många Gestaltterapeuter blir nuet det tidscentrum som det förflutna och framtiden kretsar runt och varifrån vi kan bli skapande – om och om igen.

FÖRNUFT OCH KÄNSLA MED ARNE NÆSS ANNA—LENA BOHLIN

Arne Naess är född 1912 i Norge och är filosof och författare. Hans viktigaste förebild som filosof är Spinoza. Naess menar att känslomässig mognad innebär bland annat att vi ger de grundläggande värdena större plats i livet. "Att ta större hänsyn till de ekologiska sammanhangen blir i detta perspektiv en av mänsklighetens stora utmaningar."

Två grunderna i Naess filosofi är *possibilismen*, som innebär att framtiden är öppen och *pluralismen*, som framhäver vad som är viktigt, att använda flera perspektiv för att belysa en sak eller situation. Alltså - allt kan ske och det finns flera sidor av en sak. Man behöver inte pracka på någon annan sin tro eller åsikt. Det finns en mångfald av lösningar.

Det gemensamma är att allt levande har ett egenvärde och att det finns ett samspel mellan förnuft och känsla. Att man skall försöka leva i kärlek och vänskap, men att leva så är en mognadsprocess.

Han betonar att känslor är ingenting vi äger utan de uppstår spontant i möten mellan oss själva och världen. Vi har inte känslor, vi är dem. Tyvärr försummar vi känslaspekten i det vi gör och strävar efter att uträtta. Känslorna undervärderas i vårt möte med livet, trots att de är centrala i nästan alla sociala och privata sammanhang. Här uppfattar jag att han menar att vi möts i det mellanmänskliga.

Naess tror också att man som vuxen skall bevara "barnets" barnsliga, fabulerande förundran över livet utan att det för den skull förhindrar mognaden. Det är mycket lättare att med humor och lek göra något åt de stora problemen.

Han menar också att livskvalitet uteslutande handlar om hur man upplever sig själv och världen. En del ser ständigt det samma, medan andra alltid ser nyanser. De går aldrig "samma" väg två gånger, för de upptäcker alltid något nytt och att man skall glädjas åt denna mångfald och att se världen.

Naess oroar sig för hur låg status känslorna har i dagens samhälle och anser att vägen till livets goda går primärt genom känslorna. Först som andra instans går den genom förnuftsapparaten. Men smärthet och intelligens har hög status i förhållande till klokhet och känslomässig mognad i vårt samhälle. Det är att vara något i vårt samhälle att vara smart.

Naess menar att det kan vara väldigt stort att vara människa. Han citerar Kirkegaard som påpekar "hur viktigt det är att rätt och slätt vara människa". Det handlar om att utveckla mänskligheten i ordets stora bemärkelse, och det innebär mognad i känslolivet.

"I filosofi och vetenskap har den kunnande och inte den kännande människan stått i centrum, men är det inte ofta fantasi och känslor som driver forskarna?", frågar sig Naess. Till och med inom miljörelser säger man att de som inte stödjer en teknokratisk-ekonomisk rationalitet är alltför känsloladdade. De uppfattas vara ledda av känslor och inte förnuft.

Känslor har i vårt samhälle väldigt låg status som kunskap. Samtidigt som avsaknad av känsla är starkt negativ. Djupare känslor som empati och medlidande skall kunna skruvas av och på efter behov. Naess poängterar att vi oftare och utan betänkligheter bör prata om hur vi känner det, hur vi upplever det och hur vi upplever världen.

Är förnuft utan känsla snusförnuft? fortsätter Naess. Kanske vi överhuvudtaget inte bör betrakta något som förnuftigt och rationellt om det är oförnuftigt och orationellt i förhållande till våra djupaste mål i livet. I filosofiska diskussioner framställs ofta känslorna som något som konkurrerar med rationalitet. Men blir det inte irrationellt när en person undervärderar de känslomässiga sidorna hos en sak? Han poängterar att han inte vill undergräva tilliten till förnuftet utan snarare påvisa hur förnuft och känsla faktiskt samarbetar i många av livets situationer.

I Spinozas filosofi är förståelsen länken mellan förnuft och känsla. Naess kommer in på objektivitet. Han accepterar det i formen som opartiskhet, men inte att se på en människa som objekt och att närma sig henne på ett sånt sätt, det går aldrig ihop med äkta mänsklig gemenskap.

Naess tar också upp etiska normer för verbal kommunikation. T. ex. att vara närvarande i samtalet så att man kan återge vad den andre sagt. Inte pracka på den andre sina åsikter. Naess utvecklar vad som sker i förlängningen, om man ser varje människa som en unik varelse och att allting levande har ett egenvärde.

I och med detta påverkas också vårt förhållande till allt levande. Detta får oss att utveckla oss som känslomänniskor och att lära oss att se oss själva som mer än ett ego.

I dag är ansvaret för den kommande generationen människor det mest primära, om ens det, men vi har också ansvaret för framtidens levande varelser mer generellt. Idag finns det en känsla av att vi disponerar framtiden i förskott. Vi skövlar skog, vi exploaterar marker, vi lever i stort i nuets behovstillfredsställelse istället för att uppfylla önskemål om framtiden. Här kan nämnas att bland iroquois-folket i nordöstra USA finns ett begrepp som lyder "den sjunde generationen". Det innebär att innan man tar ställning till handlingar och tankar i nuläget så tänker man först sju generationer bakåt, sedan sju generationer framåt

Det centrala i en persons ekosofiska helhetssyn är att bli medveten om det vi finner djupt meningsfullt i livet, ett slags förståelse av knutpunkterna i livets väv. Detta varierar naturligtvis från människa till människa. Men Naess menar att det som förenar oss i det ekosofiska tänkandet är just helhetssynen. Att allt levande har något unikt över sig, något enhetligt som vi kan känna oss som en del utav. Att vi tänker och handlar långsiktigt och för framtiden. Att vi inser att även naturen har ett egenvärde och inte är till att uteslutande tjäna människans syfte.

I dag försöker många i den djupekologiska rörelsen stimulera känslan för det område eller region de själva lever i. Vi behöver inte enbart tänka annorlunda i förhållande till naturen, utan också känna och handla annorlunda. Politiska förändringar kräver känslomässiga förändringar inom oss. Att hitta denna känsla är viktigt. Men en del menar att om vi visar omsorg för existensbetingelserna för andra varelser än människorna så ger det uttryck för en nervärdering av människor — ett slags människohat. Naess har en annan åsikt, med utgångspunkt i Spinoza som menar att omsorg inte är något konstant och oföränderligt, utan att det är möjligt att utvidga, stärka och odla. Därav Naess' slagord: "Utvidgad omsorg för andra än människorna, fördjupad omsorg om människorna".

En uppgift generellt inom naturvårnssaken är att bidra till att sprida en syn på människorna som gör det naturligt att uppfatta andra levande varelser som äkta medvarelser, med behov av att uttrycka sig själva. Hur bär vi oss då åt för att mogna i vårt känsloliv? Spinoza beskriver människans väg till känslomognad som en väg till frihet. Naess skriver att känslomognad är en process på längre sikt som bringar hela känslolivet i en positiv riktning. Alltså att omskapa negativa (passiva) känslor till positiva (aktiva) känslor.

Detta kan vara svårt att acceptera för de som har en pessimistisk grundinställning. Svårt också för att den inställningen är mer accepterad i vårt samhälle idag, till skillnad från det positiva som betraktas som lite naivt. Mognad är att se varandra som subjekt, med liknande behov som en själv. Att få en ökad medvetenhet och översikt över ens känsloliv. Att kunna ställa sig utanför sig själv som en betraktare för att få insikt i sina egna känslor i praktiska situationer. Att bli medveten om värdeprioriteringarna och ge de grundläggande värdena större plats i tillvaron.

Att vara tillsammans med andra känslomogna människor stärker gärna ens egen mognad. Den grundläggande respekten för allt levande skall läggas i koltåldern, men det är först och främst i 20-årsåldern som det sker en långsam normal mognad av hela känsloregistret.

Att leva som jag vill att andra skall leva och hoppas att de gör det utan att moralisera och utöva påtryckningar. Mer försöka ge en konstruktiv vägledning och peka på följderna av hur vi lever. Att hålla på med små saker på ett "stort" sätt.

Vi skall inte enbart hoppas på att saker och ting ska ordna sig utan att göra något åt det. Som Spinoza uttrycker det - "inte lägga saken i guds händer, för vi är guds händer".

VISSTE DU ATT...

EKOFILOSOFI FINNS PÅ YouTube ?

**SÖK PÅ FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI
OCH TA DEL AV FÖRELÄSNINGAR, SAMTAL
OCH ANNAT!**

SOFIRESOR

VILL DU FÖLJA MED PÅ EN RESA MED EKOFILOSOFISKA INSLAG, SAMTAL OCH DISKUSSIONER?

LÄS MER PÅ WWW.SOFIRESOR.SE

SKOLA, KUNSKAP OCH FÖRSTÅELSE

MIKAEL JEDHAMRE

EN (FÖRKORTAD)
TRANSKRIBERAD VERSION AV
EN INLEDNING TILL FORUM
FÖR EKOFILOSOFI

Alla pratar om skolan, och hur viktig den är för vårt samhälle. Men vi pratar sällan om varför vi ska ha skola, vad skola är för nåt och speciellt vad barn ska med skola. Vi säger att barn ska gå på skolan för att lära. Vi ska lära på skolan, få kunskap. För vi lever i ett kunskapssamhälle. Vi säger att kunskap är viktigt, livsviktigt. Ju mer kunskap, desto bättre. Men vad är kunskap? Får vi det i skolan? Är det nåt vi lär oss? Och var? Vad är en skola? Och vad är ett barn? Det här tänker jag är stora frågor, som ekofilosofin kanske kan hjälpa till att diskutera.

Barn och skola

Vi börjar med det lilla barnet. Vi vet att alla barn älskar att lära, och de gör det helt av sig själva. De lär sig att krypa, stå, gå, hoppa, springa, leka, simma, klättra i träd och bygga kojor, palla äpplen och leka med kottar. De har djupa samtal med fåglar och ekorrar, de älskar att höra och berätta historier, osv. osv.

Alla barn älskar att lära. Du måste verkligen arbeta hårt om du ska få barn till att inte tycka om att lära nya saker, men lustigt nog klarar skolan det för många på bara ett par år (för somliga, på kortare tid än så). Hur hänger det här ihop? Vad gör skolan med barnen, som gör att många "hoppas av tåget" och inte längre vill lära? Eller, i alla fall inte det vi ska lära på skolan.

Carl Sagan, den gamle astronomen, sa en gång att: "Barn är de som inte lärt sig så mycket att de inte slutat ställa de stora frågorna."

Det här låter ju väldigt mycket som vårt sätt i det ekofilosofiska att använda begreppet förståelserum. Ett barn, som föds in i ett förståelserum, är den mest öppna för världen den lever i, för det barnet har inte övats upp i ett bestämt sätt att se på, och leva med, den än. Är det kanske skolans uppgift? Att inkulturera ett barn in i ett förståelserum? In i en specifik världsbild? Hur ser i så fall den världsbilden – och det förståelserummet – ut?

Barn och lärande

Så ska vi se lite på det här begreppet att lära. För vad är det egentligen för nåt, att lära, och är det nåt som bara händer på skolan? Självklart är det inte det. Som sagt, alla barn älskar att lära. De gör det från sin första dag på Jorden, bokstavligt talat med sitt första andetag.

Det första de lär sig är ju just hur de ska andas och hur de ska äta. Det är ju nåt helt nytt att äta med munnen, än att äta med magen, som de har gjort i nio månader tills nu.

Så går det ganska fort efter det här. Det är egentligen lite av ett mirakel hur fort det går. Alla som har varit föräldrar, eller varit i närheten av små barn, blir förundrade av hur fort små barn lär sig nya saker? Om jag, som har två år kvar tills jag fyller 40, skulle lära mig alla saker som ett barn lär sig det första året innan dess, skulle jag få rena dårdimpen. Lyfta huvudet, rulla runt, krypa, stå, gå, upptäcka världen, dess färger och former, tala, språka, äta, smaka på allt som finns i min räckvidd (för det är väl det bästa sättet att lära om nya saker?), lära att kissa, bajsa, osv. osv.

Så, vad är det vi lär oss på skolan? Läsa, skriva, räkna. Det är det vi brukar säga. Men vad handlar det om, egentligen?

Läsa och skriva

Vad händer när jag ska lära mig t. ex. att läsa och skriva? Vi människor har ju inte alltid haft skriftspråk. Faktiskt, i den största delen av vår tid som människor här på Jorden hade vi inte det. Skriftspråk är en relativt ny uppfinning, som bara har funnits ett par tusen år (och idag, såklart, spridit sig över nästan hela världen). Vi brukar säga att analfabetismen är den viktigaste kampen skolan i fattiga delar av världen har. Och det är säkert sant, om vi tänker på vårt samhälle idag, och vår vetenskap, vår kultur, då är det helt essentiellt att kunna läsa och skriva. Men är det essentiellt för att vara människa, eller för att leva här på Jorden? Där kan vi börja nysta i frågor.

David Abram, en filosof och ekolog från USA, säger att skriftspråket kanske är vårt allra största misstag i vår kultur. Alltså, att vi uppfann det. Han tänker som så att tidigare, innan vi hade skriftspråk, så levde vi i en mer direkt, oförmedlad kontakt med världen runt oss, som han kallar den "mer-än-mänskliga" världen. Vi levde alla i samma värld, alla varelser, och vi "läste" den (kanske på olika sätt), men alla hade tillgång till den.

. När vi började skriva ned våra kluddriga små bokstäver (det började förstås med bilder, som visade på en specifik sak, och så fick dessa en symbolisk mening och till slut hade bilderna ingenting att göra med det de tidigare visade på, de var abstraktioner och voila! hasta pronto! här har vi bokstäver), så när vi började använda bokstäver så lämnade vi på ett sätt den här ”gemensamma” världen, som vi delade med alla andra varelser, vi distanserade oss från den – och då också alla andra som levde i den. Vi sa att vi är speciella, vi som har vårt eget sätt att läsa landskapet – och allt i det.

Det var förstås inte alla som blev med på det här. I många delar av världen fick de inte skriftspråk förrän i vår tid, och somliga har det fortfarande inte. Men det är en väldig push på att alla ska få det (för i dagens samhälle har vi bestämt att det är viktigt, som ju iofs är sant, just i dagens samhälle). Eller tänk på kunskapssynen till så kallade aboriginer i Australien. Här ser de på hela landskapet som levande, och alla varelser del av en tid som är till både idag, igår och imorgon, och samtidigt ingen av dem alls. Att gå ut i landskapet som du har lärt att ”sjunga” är som att läsa landskapet, brukar han säga. Men mycket mer intimt än att läsa i en bok. För landskapet sjunger tillbaks till dig, sången är ett möte mellan dig som levande varelse och landskapet som levande varelse. Det här trädet har en vers, den här stenen, det här fjället osv. Och jag är en del av sången, jag står inte utanför, som en åskådare, jag är deltagare i världen. När jag sjunger så återskapar jag världen (så som den såg ut i Drömtiden), och jag återskapar också mig själv. Jag får inte kunskap om världen, jag kunskapar världen. Jag knyter an till den, och får känskap till den. Jag glädjer mig över att sjunga den till liv och jag får kärlek till den. Kunskapen är nåt annat än ren kunskap OM. Den är känskap TILL, eller kärlek TILL.

Räkna

Ok, så vad lär vi mer på skolan. Läsa, skriva – räkna. På ett sätt kan vi väl säga att det är lite detsamma med tal som bokstäver? De är också ett sätt för oss att distansera oss från världen. Tal är objektiva storlekar, oföränderliga och eviga. Återsken av Platons idévärld (de gamla grekerna var ju väldigt glada i tal, och Pythagoras sa att världen var byggd upp av tal). Det här är ju också ett väldigt specifikt sätt att se på världen, och absolut inte det enda möjliga.

Det finns många exempel på kulturer i världen, som inte har talsystem med fler än två storlekar (få och flera), eller tal som inte är absoluta, men som kopplas

till tidsaspekter (t. ex. om jag ska beskriva en människa, så måste jag först bestämma om jag talar nutid, förfluten tid eller framtid).

Det finns också talsystem, som delar upp världen på andra sätt. Eller inte alls. Tal fungerar ju lite som bokstäver, de kvantifierar och gör ting beständiga, inte föränderliga. De hävdar att de är objektiva, och att allt vi räknar med är ett och detsamma. 1+1 =2, liksom. Och samtidigt om jag ser på mitt långfinger och mitt pekfinger, så är inte de helt lika. Det ena är lite längre än det andra och har ett ärr från när jag ramlade ner från ett staket när jag var liten. Så att säga att ett långfinger + ett pekfinger är två.. ja, vad, fingrar? Är inte det väldigt mycket av en abstraktion?

Inte att det inte går att lära sig väldigt mycket om världen, eller få kunskap om den, vid att göra just det, men frågan är vad slags kunskap är det? Är det en sann kunskap? Objektiv, för att den är abstrakt? Eller är det bara ETT sätt att se på kunskap? En del av världen vi lär om vid att göra på det här sättet? Och finns det andra sätt att lära sig om världen? OCH – varför utforskar vi inte de här sätten i så fall?

Jag minns jag läste en gång om en häst som kunde räkna. Jag tror det var i Tyskland på början av 1900-talet. Det blev stor sensation, en häst som kunde räkna! Vi skickade reportrar från världens alla hörn för att beskåda det här miraklet! Det visade sig att hästen inte alls kunde räkna, men det hen gjorde var, att när hens ägare (vilket ord) visade upp sina fingrar, och hästen gnäggade antal gånger (ett gnägg för varje finger), så ”läste” hen av sin ägare, eller vän (de hade ett väldigt fint förhållande, och var goda vänner med varandra), som ändrade rösten (utan att veta det själv) aldrig så lite när han kom till riktigt tal. När reportrarna insåg det, blev de väldigt besvikna och reste hem igen. Det här var ju inte en häst som kunde räkna, men bara en häst som kunde läsa i ansiktet och rösten till sin bästa vän de minsta små förändringar och nyanser. Och vad skulle vi skriva om det för?

Skola och kunskap

Varför har inte koltrastar skola? (Eller har de det?) Lär de sig? Ja, självklart. Alla djur lär, precis som barn. Tidigare sa vi det handlade om instinkter och kopiering av beteende, men idag ser vi att det är mycket mer komplext än så. Fåglar använder sig av små pinnar för att komma åt sina bytesdjur. De lär sig att inte äta insekter som ser giftiga ut (mimikry). De lär sig att tolka farliga situationer med andra djur, som vill äta dem, och hur de ska komma lös från dem.

De lär sig vilka stenar de ska äta för att spjälka maten innan den kommer till magen (eftersom de inte har tänder). Eller de lär sig den passande höjden att släppa nötter eller skaldjur från, så att de ska öppna sig och avslöja godsakerna inuti. Talgoxen är t. ex. allätare, de äter ALLT möjligt. De kan inte lära sig allt från sina föräldrar, utan varierar sin kost genom hela livet. Frö, bär, insekter, larver, mask och spindeldjur.

Och vad betyder att lära? Är det att lära sig att göra saker på samma sätt som det ”alltid” har blivit gjort (att inkultureras), eller att göra saker på ett nytt sätt? Ja, tack säger Nalle Puh, bägge delar. Det kommer an på situationen. Alla barn (djur och växter) lär av sina föräldrar (eller, ja, undantag finns). Men om situationer förändrar sig så måste de upptäcka, eller lära, nya sätt att leva med den här nya situationen. Detsamma gäller oss (i bästa fall). Vanor och eget lärande. Ekorrbarn kan inte sitta upp med hjälp av svansen, som vuxna ekorrar kan. De faller. Men de försöker, igen och igen, och till slut får de det till. (Lite som våra människobarn.) Eller elefantbarn, som inte vet hur de ska använda sin snabel (ibland snubblar de faktiskt på den). De suger på den som små, lite som våra barn suger på tummen. När de ska dricka vatten lägger de sig ned med hela huvudet mot vattenkällan och dricker med munnen. Det tar en stund innan de har lärt sig att suga upp vatten med snabeln och spruta det in i munnen.

Alla djur lär sig att tolka världen. Somligt lär de sig från sina föräldrar, andra av sig själva (tänk: första fågeln som upptäckte ett fågelhus med frö, som var satt ut av människor). Primater i regnskogen självmedicinerar t. ex. när de tuggar på buskar i regnperioden, som motverkar parasiter som uppstår just i den perioden. Alla gör det inte, utan bara de som har dessa parasiter. Eller de rullar små blad av växter som har små piggar på utsidan (och som är väldigt svåra att svälja). De kommer ut igen osmält, men har plockat med sig parasiter på vägen.

Men hur uppstår lärande? Det är det ingen som kan svara på (utan att det uppstår stora kontroverser). Vi kallar det lärandeparadoxen. Hur kan nåt nytt uppstå i vårt medvetande, som inte var där tidigare? Det måste till ett kreativt frihetsrum, som det i så fall skulle betyda att alla varelser har.

I dag kan vi också se spår (i vetenskapliga studier, inte i historier från urfolk) av att växter, som klätterrosor, lär sig att växa efter solljuset eller där det finns tillgång till vatten (både med ”syn” och ”hörsel”).

Och hur lär sig virus? De läser av och anpassar sig till miljön de lever i, för att leva vidare. Är målet för lärande att leva vidare? Alla varelser lär sig, men bara vi har skola. Är det vi som har hittat det bästa sättet att lära sig, eller kan vi lära av andra? Så vi hittar sätt att lära som bättre passar världen, jordens framtid och människans värdighet.

Var finns värdigheten på skolan? Är det värdighet att sitta stilla och lyssna på en auktoritet sex timmar om dagen, eller att försöka hitta svar på färdiga frågor, att tala i tur, att ta paus när alla andra gör det, inte när du behöver. Så gå hem och fortsätta hitta svar på frågor du aldrig hade själv. Och vad har det här mer kunskap att göra? Är DET kunskap?

Fråga stjärnorna om när?

Vi säger att på skolan ska vi få kunskap för att det är med mer kunskap vi skapar en bättre värld. Som om kunskap är en mängd, nåt vi får mer av ju mer vi studerar. Och ju mer vi har, ju bättre gör vi världen. Det här bygger på Sokrates´ idé om att den som vet gott, gör gott. Men är det verkligen så? Vi ser ju många exempel på det motsatta idag, på människor (och hela kulturer) som har kunskap om vad som ska till för att skapa en bättre värld, men som ändå inte gör det.

Så vad är kunskap då? Och vad slags kunskap får vi på skolan? En sak som är väldigt vanlig i vår kultur, och också i våra skolor, är att vi fokuserar på att kunskap handlar om universaliteter, inte specifika saker. Lär vi oss om björkar lär vi oss om alla björkar, inte den björken utanför fönstret, som har en svedd, hängande gren från ett blixtnedslag och en tjuka på vänstra sidan.

Här är vi tillbaks till exemplet från tidigare, om mitt pekfinger och långfinger. Tillhör de samma, universella, grupp – eller är de specifika och därför i grunden helt olika? Och igen, vad är det vi lär oss? Vad är skolans – och lärandets – ontologi? Vem har bestämt att vi ska lära oss det?

När vi ska lära oss om världen, har vi frågat den vad den vill att vi ska lära oss om den? Har djur, växter, träd, vatten och stenar en röst på vår skola? Lär vi oss deras språk? Varför/varför inte?Varför lär vi oss inte att samtala med träd, vatten och stenar på skolan? Varför frågar vi inte stjärnorna vad de vill att vi ska lära oss om dem?

Här kommer vi, som vanligt, in på ekofilosofins grundfrågor. Vad är världen, och hur får vi kunskap om den?

FORUM FÖR

I Forum för ekofilosofi samlas vi och diskuterar nya, spännande teman och försöker finna ut hur vi kan fördjupa frågorna med hjälp av ekofilosofi.

Vi har två samlingar på Zoom varje månad, om hösten och våren, som har olika teman. Första samlingen är ett litet föredrag, med möjlighet att ställa frågor till föredragshållaren. Andra samlingen har vi samtal för att diskutera vidare frågor som togs upp gången innan.

Program våren 2023

I vår ska vi ha tema "Oförutsägbarhet", för att fira den nytgivna boken "OM DET OFÖRUTSÄGBARA" av Angelica Harms och Pia Skoglund.

"Vi tänker att vårt förhållningssätt till det oförutsägbara och det osäkra har en avgörande betydelse för jordens framtid och människan värdighet. Det handlar om funktion och existens. Om människosyn, natursyn, handling, makt och frihet. Och sannolikt mycket mer... Vi är oftast ense om att vår tillvaro alltid i någon mån är osäker. Men det är sällan vi fördjupar oss i osäkerhetens orsaker och konsekvenser. Vi tror att vi behöver fördjupa vår förståelse om en så pass central aspekt av tillvaron."

Olika teman presenteras hela våren och vi tar upp ekofilosofiska frågor runt dem.

EKOFILOSOFI

6/3 - Tema: Flykten från det oförutsägbara(inledning: Johannes Söderqvist, skogsarbetare, trädgårdsmästare och skribent)

13/3 - Ekofilosofiska samtal

3/4 - Tema: Hur ska man göra när man inte kan veta?(inledning: Kåre Olsson, fil dr organisk kemi, engagerad i lokal utveckling och miljöfrågor, Skattungbyn i Orsa)

10/4 - Ekofilosofiska samtal

8/5 - Tema: Några reflektioner om oförutsägbarhet och tro(inledning: Viktoria Deeb Klint, religionsvetare och ekofilosof)

15/5 - Ekofilosofiska samtal

Hur kan jag delta?

Skicka ett mejl till info@ekofilosofi.se, så lägger vi till dig i deltagarlistan. Då får du inbjudan i god tid innan varje samling (du väljer såklart själv hur ofta du vill delta).

Poängen med samlingarna är att träffas, samtala och hitta ekofilosofiska perspektiv på frågor, mer än att komma fram till svar. Så inga förkunskaper är nödvändiga (kanske är det t. o. m. bättre utan).

Vi hoppas att du vill delta (och bidra till) spännande samtal!

Ekofilosofisk verkstad

Tema:

Oförutsägbarehet

Nu har vi haft några år då världen drabbats av skeenden som vi inte riktigt hade kunna föreställa oss, trots att vi vet att pandemier och krig kan hända. Vi blev medvetna om gränsen mellan det vi inte kan veta och det som vi kanske skulle kunna veta. Krockarna mellan uppgjorda mål och planer och den levande världen blev uppenbara.

Vi tänker att vårt förhållningssätt till det oförutsägbara och det osäkra har en avgörande betydelse för jordens framtid och människan värdighet. Det handlar om funktion och existens. Om människosyn, natursyn, handling, makt och frihet. Och sannolikt mycket mer... Vi är oftast ense om att vår tillvaro alltid i någon mån är osäker. Men det är sällan vi fördjupar oss i osäkerhetens orsaker och konsekvenser. Vi tror att vi behöver fördjupa vår förståelse om en så pass central aspekt av tillvaron. Därför vill vi gärna ta tag i frågan vid vårens verkstad.

Inga förkunskaper i ekofilosofi behövs för att delta. Verkstaden passar alla som är nyfikna på sina egna och andras tankar och frågeställningar. Våra samtal utgår från deltagarnas egna funderingar.

Ta alltså med en egen – gärna halvfärdig – fundering. Vi hjälps alla åt att ge din fundering uppmärksamhet och se vart den leder oss.

i Älvsjöhyttan 21 - 23 april 2023

Plats: Älvsjöhyttan i östra Värmland

Tid: fredag 21 april kl. 17.00 – söndag 23 april kl. 14.00 (Observera att du behöver kunna närvara under alla dagarna, att ha deltagare som kommer och går fungerar dåligt för verkstadsprocessen.)

Avgift: Självkostnadspris för medlemmar 800 :- .

Självkostnadspris + avgift till föreningen för icke medlemmar 900 :- .

Logi och mat ingår. Avgiften betalas på plats.

Sista anmälningdag: 10 april.

Deltagarantalet är begränsat till 8 pers så först till kvarn gäller! Anmälan och frågor till Pia tele och sms 0768 173705

Lästips: Om det oförutsägbara - En antologi med texter och bilder redigerad av Angelica Harms och Pia Skoglund. Boken innehåller artiklar med ett brett spektrum av perspektiv på temat; filosofi, lagstiftning, psykologi, samhällsorganisation, religionsfilosofi. Boken finns att köpa direkt från Pia.

Om du vill köpa den kan du mejla pia.skoglund.reid@gmail.com. Den kostar 220 :- + porto 62:-.

Välkomna till en ny spännande verkstad! /Pia och Viktoria

Sommartradition i Föreningen för ekofilosofi. Vi samlas på vackra Westby (i Deje, Värmland) och diskuterar ekofilosofiska frågor. Alla är hjärtligt välkomna!

Årets tema är "Vatten" och vi diskuterar frågor som t. ex. "Hur ser olika förståelserum på vatten?", "Vad är vatten för oss, för andra, för sig själv?" och "Vad har vattnet med vårt sätt att se på världen att göra?"

Vi försöker, som vanligt, inte nödvändigtvis hitta svar på dessa frågor, men fördjupar vår förståelse för temat genom föreläsningar, samtal och diskussioner.

Vi hittar också inspiration i olika kulturer i världen, t. ex. den maoriska (med gästföreläsare Erena Rhöse).

Sommarträffen är förlagd till gården Westby i Deje, Värmland där Eva och Pontus Örtendahl står som värdar.

KOSTNAD.Gratis deltagande för medlemmar i Föreningen för ekofilosofi.

Icke-medlemmar betalar 450 kr. Kostnader för resa, mat och logi tillkommer.

MAT. Vi lagar mat tillsammans för att hålla ned kostnaderna, och för att det är trevligt. Säg till om du är vegetarian/vegan eller har särskilda allergier.

LOGI. Det finns en rad olika möjligheter, från gratis tältplats till boende i stuga. Kontakta Pontus för upplysningar om logi: pontus.ortendahl@gmail.com.

Har du andra frågor om sommarträffen, skriv gärna ett mejl till info@ekofilosofi.se.

TEMA: VATTEN, KULTUR OCH FÖRSTÅELSERUM

FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI

SOMMAR TRÄFF

18-21 MAJ 2023

KOM IHÅG ATT BETALA MEDLEMSAVGIFTEN FÖR 2023!

**SÄTT IN 250 KR PÅ BG
5438-6925, ELLER
SWISHA TILL
1230890764.**

Välkommen till ÅRSMÖTE I FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI

Lördagen den 18 mars 2023 kl. 1500 via zoom.

Mötet inleds med en redogörelse för föreningens verksamhet under det år som gått. Vi har haft sommarträff i Hälsingland, verkstad i Älvsjöhyttan forumträffar och studiecirkelar via zoom varje månad både vår och höst. Vi har också gett ut en tidskrift med ett nummer per kvartal. Har du synpunkter på det vi hittills sysslat med och/eller idéer om nya aktiviteter. Låt oss diskutera som en inledning till årsmötet!

Om du har något förslag som kräver beslut av årsmötet skall du skicka in en motion till styrelsen, styrelsen@ekofilosofi.se, senast den 18 februari.

Rösträtt vid årsmötet har alla som betalt medlemsavgiften 250 kr för 2023. Du betalar den till bankgiro 5438-6925 eller Swish 1230890764. Glöm inte att ange år, namn och e-postadress. Om du är ny medlem skall du skicka ett mail tillinfo@ekofilosofi.se för att bli tillagd på vår medlemslista.

Som medlem får du delta i alla aktiviteter utan avgift och får vår tidskrift via nätet. Se mer på vår hemsida, www.ekofilosofi.se, där du också hittar föreningens stadgar.

Senast två veckor före årsmötet får alla medlemmar en kallelse som också innehåller en länk till zoommötet.

Hör av dig till styrelsen om du har frågor kring årsmötet eller föreningens verksamhet i allmänhet.

Välkommen också att kontakta ordföranden Pontus Örtendahl pontus.ortendahl@gmail.com, 072 50 11 900.

The background is a painting of a Sami landscape. It features a wide river in the foreground with a small wooden hut on the right bank. The middle ground shows a green valley with a herd of reindeer grazing. In the background, there are large, rugged mountains with patches of snow or light-colored rock. The sky is a pale blue.

EN RESA I SÁPMI (FÖR LÄNGE, LÄNGE SEDAN)

TANKAR OM MÅNGFALD, TID,
PLATS OCH IDENTITET

LINDA ELLEGAARD
NORDSTRÖM

Sápmi. Ett land, ett folk, en kultur. Samtidigt; flera länder, flera folk, och verkligen - flera kulturer. Kulturer med sin egen särart, likheter med andra och influenser från och till andra.

Samerna har levt och verkat i Sápmi under flera tusen år, kulturerna har formats av landskapet (renskötsel, jakt, fiske och jordbruk) och kulturerna har på så sätt också format landskapet. De senaste 400 åren har de samiska kulturerna i Norge, Finland och Sverige varit under hårt tryck från de styrande i landet. Detta skedde också gentemot samerna i Ryssland, men främst under de senaste 100 åren.

Idag är många av det västerländska samhällets bilder av vad en same är, och vad samisk kultur utgörs av, präglade av koloniala och centristiska mönster. Det förtryck som de olika folkgrupperna i Sápmi utsatts för har på diverse sätt satt sin prägel på dessa kulturer. Mindrevärdeskänslor och samtidigt hävdande av den egna identiteten med avseende på etnicitet, liksom splittring och hierarkier inom de egna grupperna är vanliga mönster hos etniska minoriteter som utsatts för maktens hegemoni. Det är inget nytt att hävda att dessa strukturer också finns hos folken i Sápmi.

Den samiska kulturen är på många sätt inte alls homogen, i olika delar av Sápmi har den utvecklats i en mängd diversa riktningar. Vanligen görs en grunduppdelning mellan Nord- och Sydsamer eftersom de två språken skiljer sig så fundamentalt åt att två personer som talar respektive språk vanligen inte förstår varandra. I praktiken skulle betydligt fler uppdelningar kunna göras, inom respektive grupp finns många undergrupper; renskötande Nordsamer i norska Finnmark, Sjösamers och Älvsamer i Finnmark, Kildinsamer (också i Finnmark) och Skoltsamer i finska Lappland och på ryska Kolahalvön, Jokendasamer på Kolahalvön och Enaresamer i finska Lappland. På Kolahalvön hörde vi också talas om Teersamer och Notozerskij, samiska grupper med egna språk som det idag (möjligen) endast finns någon enstaka som talar. Här finns det alltså i allra högsta grad skäl att tala om kulturer som är på väg att försvinna, därför är frågan om betydelsen av kulturell mångfald högaktuell, för mig men också för många andra tror jag.

Varför kan det vara viktigt med mångfald bland kulturer och människor? Vilken betydelse kan det få för vad det är att vara människa, och för miljö- och framtidsfrågorna?

Mångfaldsliv

Människomångfald

Söker uttrycksvägar

Mångfalden i oss

Kan den bli annat än divers

När den kommer ut?

Forsen blir spegel

I vattenbruset sker möte

Strömmar, snurrar, dansar

Själva livet finns där

Lever också i människan

Årstid, vattenflöde, bottenstenar

Olika laxar

Olika plats

Laxhopp i fri älv

Strömvirvlar ger fart

Hopp för människor

Mat för kalla tider

Älven ger livet

Och en stilla brusig stund

I då, forsdimma och samhörighet

Vad är vatten?

H2O

Diväteoxid

Samma vatten

Annat språk

Eller annat vatten?

Många vatten

Mångfaldsvatten

Sida vid sida

Mångfaldsmänniskor

Mångfaldsliv

Tid vid en tall

Jag

Lilla människan

Under kloka tallen

Som sett fler år

Än jag sett månader

Vem är jag

Att säga nåt om tid?

I tiden som är nu

Möts vi

Berätta för mej om tålmod

Jag vill gärna lyssna

Om perspektiv

För förståelse

Kanske kan jag lära

Nåt om

Mellanrummen i tillvaron

Utandningen

Väntan

Vi måste rädda allt

Nu nu nu!

Sprang fort

Sprang fel

Vad tog längst tid?

Tallen stod kvar

Överblickade

Plattade ut kronan lite till

Perfekt för örnen

Den flyttar nog in

Och bygger bo snart

Varje del

Sin plats

Varje tid

Sitt flöde

Oregelbundet

Vindlande

Barken skrovlig, grov

Sköldpaddsbark

Så en öppning

Här tog nån bark en gång

En annan tid

Samma tall

Berätta för mej om tid

Kanske kan jag inte förstå tid

Kan den erfaras?

Ja jag känner då skrovelbarken

Den kräver tid

Vad är tiden? Den tycks vara ständigt ogripbar, samtidigt som många försök gjorts genom historien för att fånga och beskriva den, alltifrån solur och bondepraktikor, till atomur och digitala tidsmätare. Här vill jag titta närmare på en aspekt av tid i de västerländska kulturerna, som jag tror kan säga något om tidsuppfattning. I den kapitalistiska ekonomin används diskonteringsränta, ofta i kalkyler inför större ekonomiska investeringar. En av utgångspunkterna för en sådan kalkyl är att räntetillväxt är normalläge, och räntan blir då metoden för att värdera framtida värden. Rent konkret innebär detta att framtida vinster och kostnader blir mindre värda än de som finns idag, alltså att en vinst är som störst med kort tidshorisont och en kostnad blir mindre på ju längre sikt den planeras. Detta kan t.ex. få som konsekvens att miljöprojekt som sträcker sig över lång tid framåt, som kanske gäller kommande generationer, räknas som en dålig investering på grund av att värdet avtar med tiden. Med vad bygger det egentligen på för uppfattning om tid? Vad är det som säger att det som är nu borde räknas mer? Om det inte vore för tid som funnits förut skulle det inte finnas något nu, vare sig nuet i sig, eller allt det som gör att vi kan leva nu; syret vi andas, maten vi äter, träden som växt och värmer huset jag bor i.

Platsen ger olika förutsättningar att förstå sig själv i relation till. Vad som är kulturbärande skiljer sig åt i mellan olika kulturer, ibland både mellan kulturer som uppstått på liknande och olika platser. Exempelvis har älven en delvis annan betydelse hos Älvsamer i Nordnorge jämfört med älven hos de renskötande Kildinsamerna på Kolahalvön. Dels rent konkret – fisket är mer betydelsefullt hos (i alla fall vissa av) Älvsamerna. Men sedan kan en även fråga sig om det finns skillnad i betydelse även på andra plan? Kanske det.

I boken *Natursyn bland samer* beskriver en som Nils Uddenberg intervjuat att även fast samerna är ett ”naturfolk” betyder det inte att de inte kör bil, har tv osv. De är en del av det omgivande samhället, men har samtidigt andra prioriteringar också, där det t.ex. är självklart att varje sommar lämna civilisationen för att åka till fjälls och vara med på renskiljning. Därför är det också en självklarhet att fjället måste brukas så att där finns mat för renen även nästa år. Landskap och platser är med och formar människor och samhällen. Nordsamer har historiskt haft mer permanenta torvkåtor/gammer som använts vid de säsongsbundna flyttningarna, och bedrivit mer intensiv renskötsel. Sommaren spenderades vid ishavskusten och vintern i inlandet. Dessa mer bofasta levnadsförhållanden gav utrymme för ”mer socialt liv och utveckling av egen kultur”. Lulesamer å andra sidan hade även i mer sen tid en mer småskalig tamrenskötsel som var mer nomadisk, där de flyttade med renarna hela året.

I boken *Villmark i grenseland* görs jämförelse mellan norrönabefolkningen och samerna, som levde sida vid sida i Nordnorge. Norrönabefolkningen hade en kosmologi som var förankrad till speciella platser i naturen, som t.ex. en släktgård. I den samiska kulturen är naturen i sig själv hemmet, lavvon/kåtan kan sättas upp i princip var som helst – ”kulturen är i naturen” och ”knytter et flerdimensjonalt bånd mellan tid, rom, sted, person og slekt”.

Här kan en jämförelse göras med Kildinsamerna, som hade sina marker i området Petsamo, men som blev tvungna att flytta till det Skoltsamiska området kring Enare på grund av att gränserna ritades om efter andra världskriget. Samma typ av tvångsförflyttningar drabbade också nordsamerna kring Karesuando på grund av Sveriges renbetesuppgörelser med Norge. Dessa Nordsamer tvingades flytta till Sydsamiska områden i Västerbotten och Jämtland, och t.ex. i Hemavanområdet pågår än idag konflikter kring markrättigheter som härrör från denna tid. För mig själv är det högst påtagligt med längtan efter platser och landskap, inte så mycket efter något fysiskt hus eller så, utan mer just platser, tallar och landskap. Denna längtan verkar tyda på något, kanske att det faktiskt finns potential för förståelse och relation.

Mötas gör vi ständigt

Objektivism vs pragmatism

Om rätt till uttryck

Om frihet att säga

Om samhörighet i det gemensamma

Varför söka sanning

Ursprung

Vem ska definiera

Kan det inte räcka

Om det ger mening?

Tundrans landskap

Genom gitarr och trubadursång

Vemod och kärlek

På samma gång

Kulturvandrare

Vandra i tanken

Vandra över vidder

Tundran: oändlighet bortom horisonten

Vem har vandrat längst?

Likheter

igenkänning

kommunikation

(för vem?)

Möten i musiken

och toners språk behöver inte översättas

Skoltfossen

Att bära minnen

Forsen brusar i vit vild glädje

Sorg över förlorade vänner

En djup baston

ackompanjerar

Händer samtidigt

Solens värme på axlarna

Bygger på slingor

melodier

Bastonen – grunden

musik skapas

Eller fanns den?

Kanske

fångade vi bara upp den

tillsammans

Vågor leker över stenar

Skapar mjuka mönster

en symbol

blir association

ett minne

Vattenbruset

Vi har sjungit tillsammans

Lyckan i det

och i en fors

som fått fortsätta leva

Grundtonen brusar

Improvisationer och möten kan födas ur den

Sjunga för att minnas

Minnas för att sjunga

Samman med forsen

Kan vi mötas?

Kan sorgen få plats?

Göra sig hörd

vitvattnet ler

vet mer än vi

Att möta en fors som realiserbar möjlighet är en del av det förståelserum jag själv befinner mig i, som jag säkerligen tror delas av fler förståelserum, men förmodligen inte av alla. Var vi i en jag och du-relation, som Martin Buber beskriver? Kanske. Kanske något annat... Hur sker då mötet? Här tar mina ord slut, men lite kunde jag gestalta i musiken.

Alla mänskliga möten som sker varje dag visar att det är möjligt att mötas inom kulturer. Det verkar inte lika säkert att det är möjligt att fullt ut mötas mellan olika förståelser av världen. Kanske kan en förstå att den andre är annorlunda, men det är inte säkert att det går att veta eller förstå hur eller på vilket sätt det tar sig i uttryck. Eller kanske går det...? Buber framhåller att människorna är olika till sitt väsen, och människosläktets stora möjlighet ligger just i olikheten.

Förståelserum i nya rum

Kolahalvön

Mångfaldsmänniskan får nya innebörder

Modet!

Mångsidigheten får nya ansikten

oförskräcktheten

mångamänniskorna i milsvida landskapen

Stoltheten

med vilka ögon en tittar avgör

Ytjämnheten

men kanske ändå väldigt olika?

Perspektiv

Vad är olika, vad är mångfald?

Vilka tankar kan tänkas

Öppningar

Vilka ord kan talas

Melodier

Vem kan säga du vet inget

Vem kan bestämma vad verkligheten är

Vem kan avgöra vad som ska sägas

Makten

Makten

Dold

Helt öppen

Dualismer som skapar världen

Mångfald i människor och landskap

skapar andra världar?

VILL DU SKRIVA I TIDSKRIFTEN?

**DU ÄR HJÄRTLIGT VALKOMMEN ATT BIDRA MED ARTIKLAR,
POESI, BILDER, OSV.**

**NÄSTA NUMMER HAR TEMAT "MÄNNISKAN" OCH
KOMMER UT I MAJ 2023. DEADLINE FÖR BIDRAG ÄR
15 APRIL.**

**TA KONTAKT MED MIKAEL JEDHANRE (MIKAEL.JEDHANRE@GMAIL.COM)
FÖR MER INFO, OCH EVT. HJÄLP TILL ATT SKRIVA.**

PONTUS ÖRTENDAHL BEFRIElsen FRÅN DET LIVSNÖDVÄNDIGA DEL 1 ARBETE

Under hundratusentals, kanske miljoner, år har människan och dess föregångare levt under oket att med sin egen kropp som enda redskap förse sig med det för överlevandet nödvändiga. Med benen har vi förflyttat oss till platser där vi kunde hitta föda och till platser för vila och skydd. Med böjliga ryggar och händernas multiverktyg kunde vi greppa vår näring och föra den till munnen. Med händerna kunde vi inreda våra nattliga boningar och med arm och hand kunde vi peka mot stjärnorna. Vi var fångar i vår kropp, helt beroende av dess välvilja.

Men vi sökte frihet och fann den. Utan kroppens tyranni skulle vi förse oss med det livsnödvändiga och kroppen skulle i stället bli vår slav. Nu skulle människan äntligen bli herre över sig själv.

I takt med att kulturen öppnade ögonen på de riktiga människorna så att de kunde skriva, läsa och räkna började de inse det forna slaveriet under kroppsarbetet. Efter årtusenden började de äntligen påbörja en revolution: människans befrielse från det livsnödvändiga arbetet. Redan tidigt började de riktiga människorna använda andra mindre vetande människor som redskap för att ersätta sitt eget kroppsarbete. Samtidigt utvecklades en uppdelning i människorna i de som inte behövde arbeta för sina egna kroppsliga behov och de som fick göra det både för dem och sig själva. Än idag, många tusen år senare, ser vi ner på dem som måste använda kroppen för sin försörjning. Vi belönar dem som inte på något sätt använder kroppen som redskap i sitt arbete med höga ersättningar (kallade löner) – ju mindre kroppsarbete, dess högre ersättning. En idealsysselsättning har den som sitter i kontrollrummet på ett kärnkraftverk och väntar på att signal skall komma som kräver insats. I bästa fall kan denne sitta där ett helt liv utan att något händer. Ju längre, dess mer löneförhöjning. Motsatsen gäller för den som med skam över sin kulturposition sliter ut sin kropp i påtvingat kroppsarbete. Men det är bara en övergångsfas, snart skall maskiner drivna av jordens hittills i grunden onödiga resurser helt ersätta kropparnas arbeten. Kulturmänniskan har äntligen givit jordens alla slumrande rikedomar en mening. Nu är alla människor befriade från kroppens bojor. Vi färdas med fordon utan att behöva förlita oss på våra kroppskrafter, all vår föda produceras med maskiner och alla våra övriga behov för att överleva tillgodoses av maskiner av olika slag.

Men efterhand börjar kroppen krångla, den verkar behöva röra sig långt mer än det lilla som fortfarande återstår för den befriade människan. Då uppstår först ett problem för den befriade människan. Skall vi börja kroppsarbete igen? Bli slavar under kroppen? Skaffa vårt dagliga bröd med våra egna kroppar som redskap? Men den befriade vet svaret. Visst kan vi röra på kroppens alla delar. Det gäller bara att lyssna på den befriade människans mest älskade konstruktion: egot. Alla rörelser skall ha som syfte att få oss att känna oss tillfreds i trim. Det enda som är viktigt är att kroppen inte används för att skaffa oss det livsnödvändiga det måste vara MENINGSLÖST ur alla synpunkter utom egots tillfredsställelse. Vi skaffar hantlar och träningscykel. Vi går till gymmet så ofta vi kan. Vi skaffar fotriktiga löparskor och flerskiaktdress och ger oss ut i naturen och för första gången kan vi njuta av allt där befriade från den tyngande känslan av att behöva ägna oss åt att skaffa föda med våra kroppar. Äntligen kan den befriade människan använda naturen till att stärka egot och inse att kroppen är till för att vara dess njutningsmedel inte slavdrivare.

Äntligen insåg människan att MENINGSLÖSHET är den absoluta förutsättningen för äkta befrielse.

Eller fanns det några, som vi kanske inte vill kalla människor, som haft andra öden? Fanns det till helt nyligen människor, som inte hade egon skilda från kroppen?

Kan det ha varit så att t.ex. neandertalare och denisova-människor aldrig utvecklade behovet av att bygga sin existens på MENINGSLÖSHET? Kanske var det därför de hade större hjärnor med mindre pannlober. Och mycket mer utvecklade kroppsliga förmågor?

TONY BJÖRKLUND VETENSKAP – ETT ÄRLIGT OCH ROBUST PERSPEKTIV

Vetenskapligt arbete är en metod för att upptäcka världen. Den erkänner att ingenting är säkert, bara intill visshet gränsande sannolikhet. Arbetet är i korthet att pröva sannolikheten i varje påstående (alternativhypotes) för sig, i den mån det skiljer sig från tidigare antaganden, påståenden eller teorier (nollhypotes). Är det med hög sannolikhet riktigt (t ex 95%) blir det nya påståendet vetenskapligt giltigt (på den sannolikhetsnivån). Som underlag gäller alla tidigare vetenskapliga teorier, samt de observationer som bildar alternativhypotesens underlag. Men om en enda ny observation skulle motsäga teorin kullkastas den i sin helhet och då är den tidigare nollhypotesen åter giltig.

Vetenskapen utger sig inte som fullständigt säker kunskap. Det kan den inte och det får den inte. Ändå utsträcks den ofta utöver sina gränser av uppdragsgivare som fångar forskare att ge både manipulativa och förledande slutsatser vetenskaplig auktoritet. Det undergräver såväl vetenskaplig som samhällelig moral. Dess största värde är alltså på samma gång dess största svaghet, den vetenskapliga friheten att forska om eller ifrågasätta vilken kunskap som helst – upplagt för paradoxer. Det ligger till grund för följande kritiska genomlysning.

Ett perspektiv som behöver kompletteras, förtydligas och reformeras. Vetenskapligt arbete är som att upptäcka världen från redan upptrampade stigar och redan byggda trappor. Vetenskapsvärlden är en exklusiv klubb, en borg dit ingen äger tillträde som inte underkastat sig en totalt uppslukande programmering, lärlingskap och minutiöst granskad försökspraktik. Väl upptagen i kretsen bevakas varje steg - den som går över gränsen utpekas och utesluts. Endast efter avbön och sträng karantän kan återinträde beviljas, men oftast väntar ett evigt hånfullt förskjutande^[1].

Vetenskapen har fört mänskligheten upp till de gamla gudarnas nivå. Som de kan vi förflytta oss med blixstens hastighet till lands, till havs, i luften och på stjärnhimlen, vi har talismaner med planetär räckvidd och kan byta ut kroppsdelar. Allt det som fanns i människors föreställning om gudavärlden har vi till vardags - oerhörda framsteg och segrar har tillfallit människans utveckling och välbefinnande.

^[1]Exempelvis hypotesen om kall fusion, som vid nya försök inte kunde upprepas.

Men det finns andra perspektiv på vetenskap som institution och aktör i samhället. Det handlar om dess företrädare, självtillräcklighet och vissa företrädares krav på blind tilltro. Det handlar om ärvda och exkluderande traditioner som uppstått inom skråväsende, prästerskap och ordenssällskap med omfattande initiationsriter och hemlig kunskap för de sammansvurna, de invigda.

Ett tidigt exempel på sådant sektliknande beteende är oviljan mot den engelske läkaren Edward Jenners försök att tillämpa folklig kunskap för att rädda människor som drabbats av den epidemiska sjukdomen smittkoppor. Mjölkerskor som kommit i beröring med kokoppor klarade sig vanligen undan smittan. Jenner var en handlingens man och prövade det som sedan ledde fram till den framgångsrika behandling som kom att kallas vaccination (av *vacca*, ko på latin), alltså inte *jennisering*. Det brittiska läkarsällskapet vägrade att låta honom presentera någon så "utomvetenskaplig" medicinsk tillämpning. En adekvat jämförelse är Louis Pasteur, som genom inomvetenskapligt utförda experiment utvecklade den metod mot smittspridning som fick namn efter honom, alltså *pastörisering*.

Forskaren Rudolf Steiner gick i sitt utforskande utanför den materiella värld som sedan upplysningstiden varit den för vetenskapen enda tänkbara. Att tillämpa ett vetenskapligt förhållningssätt för att söka tänkandets gränser bortom materien, efter vad som kan kallas andlig kunskap, visade sig vara obekvämt avvikande inom Vetenskapen. Allt Steiner med enastående kraft och skärpa inom vetenskaplig metodik utvecklat till ett forskningsfält (benämnt *antroposofi*), bortom vetenskapssamhällets revirbegränsning och föreställningsförmåga tillbakavisas kategoriskt och förklaras suspekt. Ett aktuellt exempel är bannlysningen av vården på den antroposofiskt inriktade Vidarklinken, där de skolmedicinskt utbildade läkarna också använder sig av genom årtusenden beprövad folklig medicinering. Stockholms regionstyrelse avser därigenom att *skydda* människor från ovetenskapligt utvecklade metoder.

Denna för så många trygga och älskade vård inom Stockholms Landsting avvecklades trots att en vetenskapligt genomförd utvärdering (av Region Skåne) fann att behandlingen inte medförde några biverkningar utan istället dokumenterade hälsovinster - i motsats till den vanliga skolmedicinen.

Akupunktur är en annan i folklig tradition utvecklad behandlingsmetod som därför också betraktats som kvacksalveri. Efter långvarigt motstånd är den numera tillåten, fast inte för sitt egentliga syfte som läkemedel utan endast som smärtlindring.

Katolska kyrkan utvecklades mycket framgångsrikt även inom det man under medeltiden betraktade som vetandets möjliga utsträckning. Men då nya upptäckter förändrade hela den vedertagna världsbilden kände sig den autoritära makten hotad och reagerade kraftfullt med bannlysningar och bränning på bål. Vetenskapssamhället har tagit över det synsättet.

Vetenskapen grundas i sin tur också på tro (att det finns säker kunskap) och använder sig av sin form av bannlysning, dock utan att utöva fysiskt våld.

Vetenskapssamhället (forskarvärlden) var en liten men högst betydande klubb fram till mitten av 1900-talet, men nu i långt framskriden exponentiell tillväxt har kvalifikationskraven inte kunnat upprätthållas fullt ut (i likhet med den allmänna förflackningen av utbildningsväsendet). Det kompenseras av växande djup och därmed smalare bredd och mindre överblick. Eftersatt blir humaniora, bildning och personligt växande mot mänsklig vishet. Klyftan växer mellan specialiseringens enorma kraft att omvandla den materiella världen å den ena sidan och å den andra förståelsen för hur jordens livsbetingelser gradvis ödeläggs.

Och det inför en förskräckt ungdom, när det istället krävs ett övergripande kärleksfullt gemensamt handlande för jordens framtid. En klyfta som är på väg att vidgas bortom alla möjligheter till läkning, i varje fall inte utan fasansfulla lidanden.

Den auktoritära Vetenskapens snäva skygglappar hindrar utnyttjandet av den enorma potential som enskilda människor tillsammans besitter, som behövs för att komplettera den avpersonifierade likriktade teknikutvecklingen och marknadsindoktrineringen. Världssamhället bör organiseras så att all oanvänd personlig förmåga får samverka i en global rörelse för alla de plats- och situationsbundna möjligheter som vi har omkring oss. För sin planetanvändning behövs alla människors kunskap och tänkande, all natur och all kärlek.

Jorden håller på att avverkas som ett kalhygge. Ohyggliga grova resurskrävande insatser har fått ersätta det kretslopp som organismerna sedan årmiljoner utvecklat med optimalt fungerande komplexitet. Jordens självutvecklande natur uttömmar Homo Sapiens när hon exempelvis trålfiskar havsbottnar och ersätter den med massproducerade hjälplösa vetenskapligt utvecklade artefakter, istället för all den livskraft som hon fått till skänks. Vetenskapen står bredvid och observerar. Ur sitt en gång i framtiden föråldrade perspektiv.

Vetenskap är bara ett perspektiv.

Det är dags för nya kunskapsperspektiv med respekt för livet och Skapelsen. Det är dags för en ny Luther. Det är dags att spika upp nya teser. Det är dags för *Den vetenskapliga reformationen*.

vetenskap?

Jag sökte insikt

och fick kunskap

jag sökte världen

och fick vetenskap

jag söker något

som kunskap och vetenskap

inte kan ge mig

jag söker vidare

bland trädens rötter

NATUR OCH KULTUR, DEL 1

MIKAEL JEDHAMRE

En grundläggande föreställning i vårt förståelserum är att det går en klar och tydlig skiljelinje mellan vad som är *naturligt* och vad som är *kulturligt*. Vårt sätt att leva bygger i stora drag på den föreställningen och vi gestaltar den som idé i våra vardagsliv.

Jag skulle vilja hävda att stora delar av vår oförmåga att leva i och med världen har att göra med denna uppdelning.

I vår kultur lever vi på och av, inte i och med, den mer-än-mänskliga världen. Vi kallar den *naturen*, för att skilja den från vår värld, *kulturen*, människans värld. Vi säger att självklart *har vi* (inte *är vi* en del av) natur, men antingen är den oväsentlig (just för att vi har kultur), eller så är människans lott här i livet att *resa sig över* sin natur. Vi går *utöver* naturens gränser, eller är naturen som har "blivit medveten om sig själv".

Så vad är det som gör oss *mer* än natur? Eller, för att säga det på ett annat sätt, vad är det som gör naturen *mindre* än oss?

En av vår kulturs grundpelare är: *det vi inte förstår, säger vi är lägre stående än vi*. Aristoteles presenterade idén om Scala Naturae, eller *varandets kedja* (eller stega), uttryckt bättre på engelska som «The Great Chain of Being». Det är idén om att världen är byggd upp på ett hierarkiskt sätt, där alla varelser här på Jorden har (eller saknar) vissa egenskaper, som gör att de kan slås samman till grupper, som i sin tur kan rangeras i en hierarkisk struktur. T. ex. kan vi säga att stenar och mineraler har en fysisk form. Vi kan också säga att (såvitt vi kan se) de inte har så mycket mer än just en fysisk form.

Växter har nåt mer, enligt Aristoteles, de har liv eller livskraft, nåt stenar och mineraler inte har - i tillägg till sin fysiska form. Djur i sin tur har både fysisk form och livskraft, men också nåt mer - ett medvetande och känsloliv. Människan, till sist, har alla dessa tre - i tillägg till en fjärde, självmedvetande.

Om vi kallar fysisk form f, livskraft l, medvetande m och självmedvetande s så kan vi, enligt Aristoteles, rangera världen på följande vis: Stenar och mineraler har f, Växter har f + l, Djur har f + l + m, och Människor har f + l + m + s.

Vi skulle också kunna vända på steken (som t. ex. filosofen E. F. Schumacher gör i sin bok «Vägledning för vilseförda») och säga att människan är den mest «kompletta» varelsen här på Jorden, för att vi består av allt, och ta utgångspunkt i det när vi rangerar varelser. I så fall skulle kedjan, eller stegen, se ut på så vis: Människor har A (som inkluderar Allt nedanstående inkl. s). Djur har A - s. Växter har A - s - m. Stenar och mineraler har A - s - m - l.

Finns det då andra möjliga sätt att se på världen, och alla dess varelser? Ja, skulle jag vilja svara. Istället för att se alla varelser här i världen som delade in i en hierarkisk struktur, skulle vi kunna se på allt liv (och, enligt Aristoteles, allt som inte är liv) som levande i en gemenskap. Alla har sina specifika (och speciella) egenskaper, som gör livet lättare att leva för dem, där de lever. Fåglar kan flyga, katter kan se i mörkret, osv.

Alla dessa saker hör till dem, och inte till mig som människa. Jag *saknar* dessa egenskaper, *jag som människa är inte fullkomlig* (som Aristoteles, eller Schumacher, ville ha sagt). Visst, skulle några säga, men vi människor, med hjälp av vårt självmedvetande, med hjälp av vår tanke, kan uppfinna maskiner som gör att vi kan flyga, se i mörkret osv. Ja, självklart kan vi det, och det hör till världen av att vara människa (inte att bygga maskiner, nödvändigtvis, men kanske att ha självmedvetande). Det betyder inte att vi rangeras högre i en hierarki, är bättre eller *mer* än andra varelser, bara att vi är nåt annat. Det är våra specifika «gåvor», eller egenskaper.

Det är, så att säga, vår kultur som människor. Andra varelser har andra kulturer.

Här skulle vi då också kunna börja se en kritik av begreppen Natur och Kultur.

Traditionen, från Aristoteles och fram till våra dagar i filosofins historia, har varit att se Natur och Kultur som två åtskilda världar, besläktade kanske men definitivt väsensskilda.

Den klassiska definitionen på natur och kultur är att «kultur är det som har växt ut av naturen, växt ut av sig själv».

Vem det är som besitter kultur, enligt vår västerländska filosofiska förståelse? Jo, det är ju såklart människan, som med hjälp av sitt självmedvetande har klarat att lyfta sig från, och över, naturens fjättrande bojar. Hon har satt sig över naturen och frigjort sig från den.

Jag skulle snarare vilja föreslå att människan, *är* lika mycket natur som alla andra varelser här på Jorden. Hon har sina specifika (och speciella) egenskaper, som t. ex. självmedvetande (som hon kanske delar också med andra varelser) och de är hennes att använda på det sätt hon ser lämplig. Att hon besitter självmedvetande gör henne speciell, men inte p. g. a. självmedvetandet i sig, utan p. g. a. att hon besitter just det. Andra varelser besitter andra, lika specifika (och speciella) egenskaper som gör dem lika speciella som oss människor. Ser du skillnaden?

Vi skulle också kunna säga att hon är lika mycket kultur som alla andra varelser här på Jorden. För vad är det som säger att fåglars sätt att sjunga och bygga rede inte är kultur? Eller bin, som dansar för varandra för att visa vägen till närmaste blomsterfynd? Eller fjärilar och fiskar, som samlar sig och återvänder till samma plats som de föddes på för att lägga ägg och föra livet vidare? Eller elefanter, som vandrar tiotals av mil för att besöka platsen där en släkting dog för många år sedan? Eller växter som sträcker sig (eller, ifall de inte vill - t. ex. orkidéer - *inte* sträcker sig) efter solljus och rötter som snabbt svarar an och håller emot på andra sidan? Eller svampar, som med hjälp av sina myceltrådar, samtalar med närstående träd om hur de ska fördela vätska och näring i sin livsmiljö?

Vad är det som säger att allt det här *inte* är kultur? Eller vad vi i vår kultur väljer att kalla kultur.

Frågan är väl i så fall vad vi lägger i orden Natur och Kultur? Är alla varelser Natur? Eller är alla varelser Kultur? Är det kanske, till syvende och sist, ingen skillnad?

SIGMUND KVALØY: MÄNNISKA OCH NATUR

EKOFILOSOFISKA FRAGMENT.

HÄR ÄR SISTA DELEN AV SIGMUND KVALØYS BOK "EKOLOGISK KRIS,
NATUR OCH MÄNNISKA" FRÅN 1976.

DE FÖRSTA DELARNA AV BOKEN
PUBLICERADES I TIDIGARE UTGÅVOR.

Jag vill också nämna ett annat viktigt, men kanske inte fullt så uppenbart projekt: att besöka främmande kulturer och samhällen som ännu lever i jämvikt med naturen och i mellanmänsklig jämvikt och som gör det med kulturellt överflöd. Jag har nämnt Sherpasamhället. Det finns en del andra, även om vi snabbt är i färd med att ödelägga dem. Vi bör nu besöka dem för att lära av dem, innan de påtvingas för mycken "lärdom" av oss. Detta bör gälla alla kategorier forskare, och de bör inte bara komma dit i traditionell forskarstil, utan vara där på ett sådant sätt, att de är tvingade till att ströva och arbeta där och försöka att restrukturerar sin egen upplevelse och värderingsförmåga. Poängen är att hela tiden få en verklig inblick - föreställningsmässigt och upplevelsemässigt - utanför Våra "hemmasystem". Först då kan man se våra förhållanden som de är och angripa dem adekvat.

Vidare är det viktigt att arbeta med nya skolformer. Pedagoger, psykologer, sociologer och många andra kategorier forskare och lärare har en uppgift här. Man måste få fram helt nya institutioner - åtminstone nya läroplaner - och detta måste gälla ända ner till grundskolan och förskolan. Dessa måste bland annat ha den målsättningen att riva ner den föreställning som systematiskt inarbetas hos våra skolbarn idag: att vetenskapens världsbild i stort sett är någonting färdigmonterat, klart och sant. Det är bara några små finjusteringar som skall till, så är allt bra. Dessa barn växer upp, de blir politiker, planerare, industri-och finansledare, makthavare. De får alltför sällan någon antydan till samvetsqual, när de företar ett naturingrepp eller förflyttar människor, ty i stort sett vet de ju allt, och de kan alltid gå till vetenskapen om det behövs för att få reda på det lilla som återstår att veta. Målet bör nu i stället bli att lära våra barn, från det de är små, att man bör känna ovisshet och vördnad inför naturens otroliga mångfald, och att de själva är en omistlig men ömtålig del av denna mångfald. Vi måste alltså söka genomföra en systematisk och genomtänkt detronisering av vetenskapen i folks ögon. En omorganisering utifrån ett sådant mål kan samtidigt hjälpa forskare och fackfolk att få människor att tala, de som idag uppfattar akademiker som ett slags elit utsänd från en intellektuellt förskansad högborg.

Vi har ett par försök från Amerika med alternativa forskningsinstitutioner, helt baserade på tvärvetenskapligt lagarbete och fullständigt inställda på att angripa ekokrisen. Där finns en del intressanta fakta att hämta angående rent problemorienterad forskning med ekologi som gemensam nämnare. Det bäst genomförda projektet härvidlag är väl University of Wisconsin's avdelning i Madison. I England har vi det nyligen upprättade "Samväldets humanekologiska råd" som är samhälls- och probleminriktat och som nu bygger ut avdelningar i alla samväldets länder. Poängen har där också varit att få bukt med den krisbetonade brist på översikt, som specialforskningen för med sig.

Jag nämnde - och upprepar det här under listan av positiva åtgärder - förmedling till folket som en del av forskningens uppgifter. Om forskarna och andra intellektuella inte haft tillräcklig anledning tidigare att tala folkets språk, så får de det i alla fall då! Och det kan de på allvar göra först när de visar direkt deltagande i människornas problem. Detta ser krissituationen till. Där ligger de viktigaste uppgifterna för oss. Man har gjort vissa försök i den riktningen i norsk universitetsmiljö. Jag tänker speciellt på "aktionsforskning" inom sociologi av Thomas Matiesen, Vilhelm Aubert och andra, som i sin forskning är inriktade på sociala missförhållanden i förbindelse med centralisering. Samtidigt försöker de förmedla detta så att det skapar politisk handling från de små samhällen som studerats.

En annan aktuell forskaruppgift bör vara att bidra till förbättring av förmedlingskanalerna mellan de olika småsamhällena inom den större nationella eller regionala enheten. Erfarenheten visar att målet här kan vara att bygga upp ett slags basnät eller "gräsrotsnät", när det gäller förmedling om miljöskador från ett småsamhälle, som blivit utsatt här för, till nästa, där liknande ingrepp planeras.

På detta område har vi en fatal brist i våra storsamhällen, där sådan förmedling nästan enbart sker via de toppofficiella kanalerna. Detta kan visa sig t ex därigenom, att en ordförande eller administratör i en kommun intervjuas i radio om verkningarna av ett kraftverk eller industriutbyggnad, ett projekt som intervjuobjektet har arbetat med i 20 år såsom ortens räddning i en svår arbetslöshetssituation.

Det skall då mycket till för att han skall träda fram i radio och säga, att han i 20 år har satsat på en förlorande häst. Poängen blir alltså att knyta direkt förbindelse med allmänheten i de olika lokalsamhällena.

Sådan mångfaldig konkret verksamhet kan medföra ett nödvändigt inre frigörande för forskare och andra, som tycks fastlåsta i karriärpositioner eller är tvingade av traditionella yrkesmässiga pressfaktorer. Just ett engagemang, där en människa infogas i samhällskonflikter kan ge honom en ny bas att stå på. Han startar med en viss föreställningsvärld och kommer ut "sju år senare" med en annan. Han kan uppleva en situation som ständigt förändrar sig, som ständigt kräver nytänkande, ständigt sökande efter nytt försvar, när han pressas tillbaka o s v. Detta var något av det viktigaste som Ghandi anbefallde för frigörelse och för att lära mer om den faktiska världen. Det aktiva engagemanget i centrala samhällskonflikter var för honom en av de viktigaste kunskapskällorna.

Situationen är alltså global på många sätt, den hotar oss och våra närmaste anhöriga längs en rad sammanhängande fronter. Ett reaktionsunderlag för många forskare måste ju vara att de systematiskt och accelererande fråntas sina forskningsobjekt, ofta det som har blivit det centrala i deras liv. Också forskarna krossas efterhand som de direkta skadeverkningarna uppträder.

Plötsligt kommer inte det egna barnet hem, därför att det har dödats i trafiken, föräldrarnas hus jämnas med marken för en flygplats, en nära vän har fått kroniska luftvägsskador o s v. Detta att provningarna efterhand kommer nära kan ge mod att bryta ner gamla tabun och stå fram och delta i samhällets problem.

18. Avslutning

Jag har i det föregående kapitlet talat om eller hänvisat speciellt till våra fackspecialister. Mycket av kapitlet handlade väl lika mycket om ekopolitik som ekofilosofi och det mesta av innehållet hade direkt adress till majoriteten i samhället "amatörerna": de är infiltrerade i industritillväxt-samhället på samma sätt som specialisterna och de måste förfara på liknande sätt för att frigöra sig därur.

Först och främst anser jag att det "ekodödliga" spelet kan brytas enbart genom att få igång en bred politisk samling av dem som närmast och mest direkt följer skadeverkningarna av industritillväxtspiralen. Det är bara dessa som är redo att åstadkomma en ändring.

Antingen det gäller de skadelidande i våra egna samhällen eller om det är miljoner som svälter i utvecklingsländerna eller de små "primitiva" kulturer som idag krossas - alla dessa är mänsklighetens ögon och hud, de är våra sinnesorgan. Det är de som erfar, hur illa det är ställt med vår jord.

Det är dem vi skall lyssna till och lära av. **Möjligheten att tvinga fram ny jämvikt på jorden ligger hos dessa.**

VAD HÄNDER I FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI?

Föreningen för Ekofilosofi har verksamheter på lite olika plan. Vi har bl. a. Forum för ekofilosofi, verkstäder, sommarträff och studiecirklar på Zoom.

Vi har också en **mejllista**, som du kan anmäla dig till, skicka ett mejl till: **info@ekofilosofi.se**.
Läs också mer på vår hemsida, **www.ekofilosofi.se**.

Forum för ekofilosofi - vi samlas två gånger i månaden till samtal på Zoom och diskuterar olika teman, för att fördjupa de ekofilosofiska frågorna. Är du intresserad att vara med, skriv ett mejl till info@ekofilosofi.se så lägger vi till dig på listan.

Ekofilosofiska verkstäder - två per år (april/oktober). Här diskuteras olika teman med ekofilosofisk anknytning. Hålls vanligtvis i Älvsjöhyttan, Värmland hos Pia. Hör av dig med frågor till Pia Skoglund (pia.alvsjohyttan@gmail.com).

Sommarträff - vi träffas i Deje, Värmland en långhelg i maj för ekofilosofiska samtal. För mer info skriv ett mejl till info@ekofilosofi.se.

Studiecirklar - vi träffas på Zoom och samtalas om litteratur, poesi, konst osv. som är av ekofilosofisk relevans. Är du intresserad av att delta så hör av dig till info@ekofilosofi.se.

Dessutom rekommenderar vi **Sofiresor** (www.sofiresor.se) för dig som vill resa (lokalt eller ut i världen) med ett ekofilosofiskt perspektiv.

FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI

Föreningen för ekofilosofi är en politiskt och religiöst obunden organisation. Föreningens syfte är att vara en mötesplats för personer som är intresserade av ekofilosofiska frågor, sprida information om ekofilosofin och bidra till att lyfta ekofilosofiska perspektiv i samhällsdebatten. Verksamheten innefattar kurser, studieresor och träffar. Alla medlemmar i föreningen är välkomna att bidra till dess verksamhet, som vänder sig till ekofilosofer från hela Skandinavien.

Styrelsen:

Pontus Örtendahl, ordförande
pontus.ortendahl@gmail.com,
072-5011900.

Anna-Lena Bohlin, sekreterare
annalenabohlin@gmail.com,
070-4807484

Katarina Midskog,
katt-bridge@telia.com,
070-7473733

Helmuth Klingenberg,
helmuthklingenberg@gmail.com,
070-6468572

Mikael Jedhamre
mikael.jedhamre@gmail.com,
070-2108177

Adress och e-post:

c/o Pontus Örtendahl, Westby Gård,
669 61 Deje

info@ekofilosofi.se

För generella frågor, om
medlemsskap, verkstäder, resor
osv.

styrelsen@ekofilosofi.se

För specifika frågor om föreningens
verksamhet, organisation och förslag
till aktiviteter.

Medlemsskap:

Alla som är intresserade av ekofilosofiska
frågeställningar är välkomna som medlemmar i
Föreningen för ekofilosofi.

För att bli medlem, betala in 250 kr på
föreningens bankgiro 5438-6925 (eller swisha
1230890764) och skriv "Medlemsavgift 2023",
ditt namn, postadress, mejladress och telefonnr.
Skicka samtidigt ett mejl till info@ekofilosofi.se
och skriv att du är ny medlem och vill bli tillagd
på e-postlistan.

Bor du inte i Sverige? Ta kontakt på
info@ekofilosofi.se, så hjälper vi dig att bli
medlem.

Som medlem får du info om aktiviteter som
anordnas av föreningen, stöder föreningens
verksamhet och du har också möjlighet att
påverka vad föreningen ska hålla på med. Du har
också rösträtt på årsmötet.

**Som medlem i Föreningen för ekofilosofi får
du också delta gratis på alla föreningens
verksamheter (verkstäder, sommarträff,
Forum för ekofilosofi osv.).**

**Du får också vår digitala tidskrift utskickad
på mejl 4 ggr/år utan kostnad.**

Redaktör för tidskriften:

Mikael Jedhamre

Föreningens hemsida:

www.ekofilosofi.se

A person dressed in a traditional Swedish folk costume, specifically a Karlens outfit, is performing a balancing act. They are standing on a thick, light-colored rope. The costume includes a white long-sleeved shirt, a blue and red patterned vest with gold fringe, a red and blue patterned skirt with gold fringe, and a tall, ornate red and blue hat with gold fringe. The person is wearing white socks and red Converse sneakers. They are holding a long, thin wooden pole horizontally above their head with both hands. The background is a bright, slightly blurred outdoor setting with greenery and a fence.

FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI

www.ekofilosofi.se

info@ekofilosofi.se